

УДК 656.025

М.В. Бабій, канд. техн. наук, доцент; В.Т. Матвіїшин, здобувач освіти;

Я.О. Капустинський, здобувач освіти

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна)

ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СТРУКТУРНИХ ЗМІН ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ

**M. Babii, Ph.D., Assoc. Prof.; V. Matviishyn, education seeker; Ya. Kapustynskiy,
education seeker**

DYNAMICS AND TRENDS OF DEVELOPMENT OF ROAD TRANSPORTATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF STRUCTURAL CHANGES IN THE TRANSPORT SYSTEM

Сучасна світова економіка характеризується високою динамічністю та ускладненням міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків, що визначає зростання ролі транспортної системи як ключового елементу забезпечення сталого функціонування національних економік. В Україні транспорт, зокрема автомобільні перевезення, відіграє провідну роль у формуванні логістичних потоків, задоволенні внутрішнього попиту та забезпеченні міжнародних зв'язків. Особливістю ринку автомобільних перевезень є домінування приватних перевізників. Ринок транспортних послуг відзначається високим рівнем диференціації, значною територіальною нерівномірністю та чутливістю до змін економічної кон'юнктури.

Аналіз розвитку пасажирських автомобільних перевезень свідчить, що у 2010–2016 рр. спостерігалася тенденція до скорочення обсягів перевезень та транспортної роботи. Автомобільний транспорт забезпечував близько половини всього пасажиропотоку та займав перше місце серед інших видів транспорту. Зниження показників пояснювалося як економічними факторами, так і змінами у структурі мобільності населення. Протягом 2020–2022 рр. додатковий вплив мали пандемічні обмеження, що призвели до різкого зменшення міських і приміських перевезень та зміни напрямів пасажиропотоків. Після 2022 року структура мобільності змінилася ще суттєвіше: зросли міжобласні пасажирські перевезення у напрямку західних регіонів та до кордонів ЄС, збільшилася роль автобусного транспорту в гуманітарних та евакуаційних маршрутах. Зберігається високий рівень територіальної неоднорідності показників рухомості населення, що підтверджується значним коефіцієнтом варіації між регіонами.

Вантажні автомобільні перевезення виявилися більш стійкими та адаптивними до змін зовнішніх умов. У 2010-2013 рр. обсяги перевезень зростали, а після 2014 року відбулося суттєве скорочення вантажопотоків, зумовлене військовими подіями, втратою промислових районів та зміною логістичних маршрутів. У 2016–2019 рр. ринок стабілізувався, а головними драйверами зростання стали аграрний сектор та внутрішні торговельні потоки. Після 2020 р. розвиток електронної комерції сприяв зростанню внутрішніх перевезень на короткі відстані.

На початку повномасштабної війни у 2022 р. автомобільний транспорт став ключовою ланкою національної логістики: частково замістив залізничні та морські маршрути, забезпечивши доставку гуманітарних вантажів, товарів оборонного призначення та критично важливих ресурсів. Значно збільшився обсяг міжнародних автоперевезень у напрямку країн ЄС. Водночас транзитні потоки скоротилися через зміну географії міжнародної торгівлі та обмеження на кордонах із країнами, що втратили статус партнерів.

Важливим аспектом, який впливає на розвиток ринку, залишається технічний стан автопарку. Близько 70% вантажних автомобілів експлуатуються понад 10 років, що обумовлює зростання витрат на перевезення, підвищення аварійності та перевитрати

пального. Така ситуація ускладнює інтеграцію України у транспортні ланцюги ЄС, де екологічні та технічні вимоги є більш жорсткими. Водночас останні роки характеризуються поступовою адаптацією нормативної бази України до європейських стандартів та впровадженням інструментів, спрямованих на розширення мультимодальних логістичних рішень.

Експорт та імпорт транспортних послуг до 2022 року зберігали стабільну структуру, де автомобільний транспорт забезпечував близько 4-5% експорту транспортних послуг. Після запровадження у 2022 р. «транспортного безвізу» між Україною та ЄС обсяги міжнародних автомобільних перевезень суттєво зросли, а роль автотранспортних компаній у міжнародній логістиці зміцнилася. При цьому імпорт транспортних послуг зменшився, що пов'язано зі скороченням морських перевезень та переорієнтацією логістики на автомобільні маршрути.

Аналіз розвитку ринку за останні роки дає підстави стверджувати, що автомобільні перевезення в Україні продемонстрували високий рівень адаптивності та гнучкості. Саме автомобільний транспорт забезпечує стабільність функціонування логістичних ланцюгів у період війни та слугує основним інструментом інтеграції України до європейської транспортної системи. Разом з тим ключовими проблемами галузі залишаються фізичне старіння автопарку, недостатній рівень інвестицій в інфраструктуру, дисбаланс між регіонами та низький рівень впровадження інноваційних логістичних рішень.

Комплексний розвиток транспортної системи України потребує модернізації рухомого складу, впровадження сучасних логістичних технологій, розширення мультимодальних рішень, гармонізації національних стандартів із регламентами ЄС та посилення державної транспортної політики. За умов збереження попиту на вантажні та пасажирські перевезення, а також подальшої інтеграції до європейського ринку, автомобільні перевезення залишатимуться ключовим фактором динамічного розвитку транспортної галузі України.

Література

1. Поліщук В.П. Теорія транспортного потоку. Методи і моделі організації дорожнього руху: навчальний посібник. К.: Знання України, 2008. 175 с.
2. Розумний транспорт і логістика для міст : навчальний посібник / [авт. колетив: О.О. Лобашов, М.В. Ольхова, А.С. Галкін та ін.]. Житомир : «Житомирська політехніка», 2021. 612 с.
3. Бабій М.В., Лачук П.І. Етапи модернізації транспортної системи України. Збірник тез доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів „ Актуальні задачі сучасних технологій “, 24-25 листопада 2021 року – Т. : ТНТУ, 2021 – Том I. – С. 63.
4. Босняк М.Г. «Вантажні автомобільні перевезення». Навчальний посібник, - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010.- 408 с.
5. Бабій М.В., Дзюра В.О., Бабій А.В., Рожко Н.Я., Валяшек В.Б. Обґрунтування оптимальної схеми перевезення насипних вантажів при взаємодії різних видів транспорту. Центральнотрапінський науковий вісник. Технічні науки. 2023. Вип. 8(39), ч. II. С. 125-133.
6. Бабій М.В., Бабій В.А., Мартинчук А.О. Інтелектуальні системи безпеки руху. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Підвищення надійності і ефективності машин, процесів і систем». Кропивницький: ЦНТУ, 2023р. С. 156.